

Szálláshelyek és helyi termékek a Bakony–Balaton UNESCO Geopark területén

Magyarország élő és élettelen természetű kincseinek egyik legváltozatosabb lelőhelye a Balaton-felvidéki Nemzeti Park és az ehhez szervezettel kapcsolódó Bakony–Balaton UNESCO Geopark. Ez az összefüggő területi egység közel 3244 km² kiterjedésű, és a Balatont is magában foglalja. 152 darab település található a területen, melyek Zala, Somogy és Győr-Moson-Sopron megyék mellett nagyobbrészt Veszprém megyéhez tartoznak (DÖVÉNYI Zoltán et al., 2008, BUDAI Tamás et al., 2012). A geopark működésében a földtani és felszíni formakincsek bemutatásán, népszerűsítésén túl meghatározó szerepe van a fenntarthatóság szemléletének.

Ez azt jelenti, hogy a helyi jellegű ételek előnyben részesítése, a különböző térségi és globális védjegyekkel ellátott élelmiszerek fogyasztásának hangsúlyozása, ezzel együtt az ételhulladék és a pazarlás visszaszorítása, így a túlfogyasztás szabályozása ugyancsak szerepelnek a geopark irányelvei között (Bakony–Balaton UNESCO Geopark weboldal 2021). Számos gazdálkodó és termelő törekvése irányul a fenntartható élelmiszer- és hulladékgazdálkodás szemléletén keresztül a termelői piacok forgalma felé (NEMES Gusztáv – ORBÁN Éva 2020). A természetes összetevőkből készült termékeket egyre többen fogyasztják annak tudatában, hogy a minőségi étkezés összefügg az egészség megőrzésével, ezért kifejezetten keresik a nemzeti parkban készült ételek és italok választékát. A nemzeti parkban készült termékek vásárlását és fogyasztását a természetközelség, az ökológiai fenntarthatóság megismerése, a helyi termelők munkájának tisztelete ösztönzi (PIZZICHINI Lucia et al., 2020). A védett területeken történő

gazdálkodás természetesen sok kihívást hordoz magában, hiszen a helyi termékek előállítására a természet működési elveivel összhangban kell történnjen (BENEDEK Andrea 2013; TÓTH Éva 2016). A tanulmány szempontjából az egészséges ételek fogyasztása mellett ugyancsak fontos kérdés, hogy a területre látogató turista, vagy kiránduló milyen minőségű és kategóriájú szálláshelyet vesz igénybe? A szálláshelyeket – mint a kínálat elemeit – lehetőleg a környező tájba illő, minimális környezeti terheléssel bíró, természetvédelmi szabályokat betartó lakóhelyekké szükséges alakítani. Mindezek mellett ez a fajta holisztikus szemlélet az ételek előállításában, így a vendéglátásban is megjelenik.

Nemcsak a nemzeti park, vagy a település területén, de látogatóközpontokhoz, erdei ösvényekhez közel is találhatunk természetbarát szálláshelyeket, melyek kialakítása, felszereltsége megfelelő azok számára, akik a lassú turizmus (ún. slow tourism) irányát kívánják követni (OH Haemoon 2016, GUIVER Jo – MCGRATH Peter 2017). A falusi turizmus magánszálláshelyei és vendéglátó egységei jelentős részt képviselnek a terület szálláshelyeinek kínálatában (GYURKÓ Ádám 2019, NEZDEI Csilla 2020). E tanulmány soraiban tehát arra kívánok rávilágítani, hogy egyes szálláshelyek mutatói hogyan jelennek meg a térben, ehhez a területi eloszláshoz pedig miképpen kapcsolódnak a nemzeti park különleges házi készítésű termékei. A szálláshelyeken felül azt is megvizsgálom, hogy a helyi termékek milyen területi eloszlással jelennek meg a térségben. Célkitűzésem vizsgálati fókuszba ebből kifolyólag az, hogy megállapítsam, hogy a geopark és a Balaton-felvidéki Nemzeti Park szálláshelyei milyen térbeli különbségeket, vagy hasonlóságokat mutatnak különböző szempontok alapján. Mindezek mellett a tanulmány célja, hogy bemutassa és elemezze az élelmiszer és nem élelmiszer alapú védjeggyel ellátott termékek területi megjelenését a geoparkban, mely

területi minta újabb következtetések levonását eredményezi.

1. A kutatás módszere

A tanulmány elsődleges forrásai a társadalomtudományokban közismert statisztikai adatbázis, a Központi Statisztikai Hivatal (2018) éves és évközi számsorain alapulnak. Az elemzés módszertani alátámasztása több szempontból valósult meg. Egyrészt a 2018. év vendégéjszakák forgalmában közzétett látogatói mozgásának és ágyak számában nyilvántartott férőhely-kapacitásának összesítése kapott szerepet a geopark területén, melynek ábrázolása térinformatikai környezetben, Quantum GIS 3.16 szoftvercsomag segítségével történt meg. A kereskedelmi és magán szálláshelyek területi lefedettsége jól ábrázolható tematikus térképek segítségével, mindezek mellett pedig szükséges szót ejteni a falusi szálláshelyek területi megoszlásáról is. A vizsgálati módszer a kereskedelmi és magán szálláshelyek mutatóit hangsúlyozza, e mutatók területi eltéréseit pedig a KSH adatai alapján kidolgozott tematikus térképek érzékeltek az olvasóval.

A szálláshelyek mutatóinak és a termékeinek területi elhelyezkedéséből kifolyólag szükséges volt a könnyebb átláthatóság érdekében a diagramos ábrázolás helyett térképes ábrázolást alkalmazni. A digitális környezetet lehetővé tetté a booking.com webes felületről leválogatott különböző szálláshelytípusok főbb területi eltéréseinek kimutatására. A térkép-szerkesztő szoftver és a nemzetiparktermek.hu – honlap nyilvántartása segített a Nemzeti Parki Termék Védjeggyel rendelkező helyi termelők és áruik területi leképezésében, melynek során a települések mellett ábrázoltuk az egyes települések helyi termékinálatát ikonok segítségével. Másrészt fontosnak tartottam írásban megkérdezni a nemzeti parknál dolgozó szakembereket a tanulmányt érintő legfontosabb kérdésekről. A geoparkkal együttműködő szereplők feladatainak, kötelezettségeinek megnevezése a termékek és szolgáltatások előállításában, a rendelkezésre álló források bővítése és értékesítési csatornák meghatározása ugyancsak részét képezik a közös munkának a nemzeti park és partner között.

A primer forráselemzés így a következő főbb pontokat tartalmazza:

- a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) vonatkozó adatainak (például férőhely-kapacitás, vendégéjszakák száma) táblázatba rendezése,
- a Quantum GIS 3.16 program segítségével a táblázathoz rendelt településkódok segítségével tematikus térképek szerkesztése szinkronizálással a kereskedelmi szállásoknál,
- a nemzetiparktermek.hu – weboldalról gyűjtött termelők és termékek táblázatba rendezése.

A tanulmány szakirodalmi hátterét a falusi turizmus egyes területi aspektusait, a nemzeti parki termékek előállítását és piaci szerepét, valamint a geoparkok turizmusban betöltött szerepét elemző tanulmányok jelentik. (BENEDEK Andrea 2013, KOVÁCS Dezső 2015, TÓTH Éva 2016, PAPPNÉ VANCSÓ Judit et al. 2021). Mindezek mellett pedig további elemzések támasztják alá a termékek és szolgáltatások felől a pozitív látogatói visszaigazolást, a látogatómenedzsment jelenlétét, a falusi turizmussal kapcsolható öko- és aktív turizmus helyzetét Magyarországon (SULYOK Judit – MAGYAR Zsuzsanna 2014a, 2014b, BENKHARD Borbála – MARTONNÉ ERDŐS Katalin 2018). Érdemes leszögezni, hogy falusi szállásadás tekintetében a geopark bizonyos településeiben, elsősorban a Balatonpart mentén nem mutatható ki forgalom, ugyanis a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet státusza miatt ezeket a településeken jogszabály szerint nem lehet falusi szállásadói tevékenységet végezni (MOLNÁR Csilla – REMÉNYIK Bulcsú 2017).

2. Szakirodalmi előzmények

Napjainkban egyre több ember látja be, hogy egészségünk megőrzése szoros összefüggést mutat az elfogyasztott ételek minőségével, különösen a járványidőszakban, éppen ezért egyre nagyobb a fogyasztási igény a tiszta, természetes alapanyagokból készült élelmiszertermékekre és az ehhez köthető gasztronómiai élményekre (PÓLA Péter 2016, NAGY Dávid et al. 2021). Természetvédelmi oltalom alatt álló területeinken az élelmiszer és nem élelmiszer alapú termékek előállításának vagy szolgáltatásának feltét-

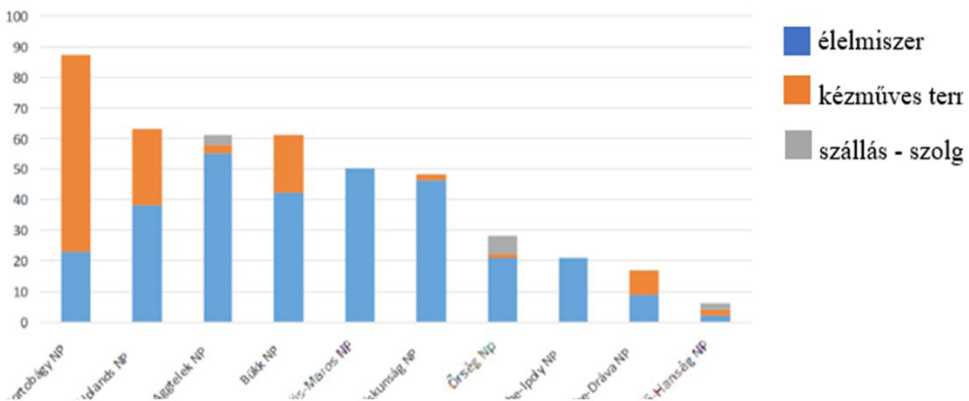
elei biztosítva vannak, az ilyen jellegű termékek előállítása azonban nem könnyű feladat, hiszen számos kritériumnak meg kell felelni ahhoz, hogy az előállítók, termelők a védjeggyel ellátott termékeikkel szabadon folytathassák piaci tevékenységüket. Ebből kifolyólag alkották meg a Nemzeti Parki Termék Védjegyet annak érdekében, hogy a helyi termelők termékeik piaci megbecsülését, ezáltal eredményesebb forgalmazását növelni tudják (Nemzeti Parki Termék Védjegy weboldal 2021). Hogy milyen feltételeknek kell megfelelni a védjegy érdekében?

- Alapvető elvárás, hogy a termék elsősorban helyi nyersanyag felhasználásával készüljön el, hiszen helyben előállított, friss termék esetében nem kell számolni a szállítás drága költségével (KISS Konrád – NAGYNÉ DEMETER Dóra 2018).
- Lényeges szempont, hogy a termék tulajdonságai tükrözzék a táj természetrajzi és társadalmi jellegét, bemutatva az elkészítés különleges módzatait, a helyi közösség tradíciókra építő munkáját.
- Amennyiben szó esett a helyi közösségről, ugyancsak kiemelten fontos, hogy a gazdálkodó a termék előállításakor a település vagy szűkebb területi egység munkaerő-kínálatából merítsen. Ennek jóvoltából a munkaerő a kapott (kiegészítő) jövedelmet nagyobb valószínűséggel helyben is költi el (SULYOK Judit – MADARÁSZ Eszter 2021).

- Elengedhetetlen feltétel, hogy az előállítás folyamata és a kész termék megfeleljen a mindenkor hazai és Európai Uniói szabványoknak, ennek tükrében pedig a fenntartható fejlődés és gazdálkodás (KERÉNYI Nóra – TÖRÖK Áron 2019) elve mentén készüljön, környezetkímélő módon.
- A fenntarthatóság szempontjából következik, hogy a termék, vagy szolgáltatás az adott régióból származik és környezetkímélő módon lett előállítva.

A helyi lakosság és a vendégek igényeinek figyelembevételével történik a természeti és az épített környezet kialakítása, a táji jellegzetességeken alapuló sajátos arculat megőrzése, a településen belüli vendéglátók és szolgáltatók közti szervezeti együttműködés megerősítése, az önkormányzatok által kezdeményezett falusi turizmus fejlesztése, és egy egységesen elfogadott követelmény és minősítési rendszer bevezetése és alkalmazása (SZABÓ Géza 2011). A nemzeti parki termékek piaci forgalma pozitív hatással van a védett területek ökoturisztikai vonzerejére, bár a termékek forgalmának intenzitása korántsem bír egyenlő hatékonysággal tíz darab nemzeti parkunk esetében. Mint ahogyan az 1. ábrán is látható, a Hortobágyi, a Balaton-felvidéki, az Aggteleki és a Bükk Nemzeti Parkban található a legtöbb védjegyet tartalmazó termék (AUBERT Antal et al. 2018).

1. ábra: Nemzeti Park Termék Védjegy kategóriák bontásban a nemzeti parkok szerint

Forrás: AUBERT A. et al. 2018; <http://nemzetiparkitermek.hu/vedjegy/> (2018)

3. Eredmények

Hazánkra jellemző a kétközpontú, a főváros és a Balaton térségre koncentrálódó turizmus. Abban a kiemelt forgalmú turisztikai körzetben, ahol a kapacitás és a forgalom százalékos mutatói kiemelkedően meghatározóak a keresleti oldalon, ott egyszerűen elengedhetetlen a hatékony turizmus-menedzsment, a szálláshelyszolgáltatók összefogása és a közös vállalkozói érdekek összehangolása a helyi termékek piacán (HORVÁTH Zoltán et al. 2018). Az egyetemes szolgáltatásfejlesztés szükségességére a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisának 2018., 2019. és 2020. évi jelentései is felhívják a figyelmet: a kereskedelmi szálláshelyek belföldi vendégéjszaka száma 25,0%-os, míg külföldi vendégéjszaka száma 12,0%-os országos kihasználtságot mutat a járványt megelőző két év átlagértékei alapján. A Balaton turisztikai térségébe 2018-ban az egész országból nagy arányban történt turisztikai utazás, és 2019-ben is itt realizálódott a vendégéjszakák negyede a belföldi látogatók körében (Központi Statisztikai Hivatal 2019). 2020 nyarán a járványveszély mérséklődésével a lakosság a belföldi úti célokat részesítette a külföldi célpontok helyett. A járvány hatására elmaradt külföldi turisták a főváros idegenforgalmát jelentősebben érintették, a kereskedelmi szállások belföldi vendégéjszaka száma a legkevésbé a Balatonnál esett vissza. Ez évben a legnépszerűbb úti cél továbbra is a Balaton maradt (vendégéjszakák száma országos összesítésben 30,0%, csak a Balaton térségre, nem a geopark területére vonatkozóan). Az üzleti célú egyéb szálláshelyek tekintetében sincsen ez másképpen; a vendégéjszakában közzétett forgalmi adatok a Balaton térségben is nőttek 2019-hez képest (vendégéjszakák száma országos összesítésben 34,0%, csak a Balaton térségre, nem a geopark területére vonatkozóan). Amennyiben a kereskedelmi szállások kiadható férőhelyeinek számát nézzük, úgy a KSH adatbázisa szerint 2018-ban ez a mutató júliusi átlaga 1405 db, a következő évben 1230 db, míg 2020-ban 1085 db férőhely, mely három év távlatában csaknem 23,0% csökkenést jelent. 2020-ban a magánzálláshelyeknél a belföldi vendégéjszakák száma a Balaton turisztikai térségben 36,0%-ra, míg a fé-

rőhely-kapacitás kihasználtsága 37,3%-ra tehető. Ezzel összefüggésben az egyéb üzleti célú szállásadásra vonatkozó magánzállások és egyéb szálláshelyek feltüntetett adatsorai 2018 és 2020 között 5,0%-os férőhelyszám-csökkenést mutatnak (Központi Statisztikai Hivatal 2020).

3.1. Kereskedelmi és magánzálláshelyek férőhelyszámai

A falusi szálláshely fogalmának pontosítása végett az alábbi jogszabályt szükséges figyelembe venni. „A 239/2009. (X. 20.) Korm. rendelet határozata szerint Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény 1/3. mellékletében (a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet parti és partközeli településeinek jegyzéke) nem szereplő települések (...) kivételével az 5000 fő alatti településeken, vagy a 100 fő/km² népsűrűség alatti területeken található olyan magánzálláshely, vagy egyéb szálláshely, amelyet úgy alakítottak ki, hogy abban a falusi életkörülmények, a helyi vidéki szokások és kultúra, valamint a mezőgazdasági hagyományok komplex módon, adott esetben kapcsolódó szolgáltatásokkal együtt kerüljenek bemutatásra.”

Kereskedelmi és üzleti célú egyéb szálláshelyek (falusi szállásadás, vagy vendégszoba) között a férőhely-kapacitás tekintetében területi eltérések mutathatók ki, melyeket az 2. és a 3. számú ábra szemléltet. A falusi vendégházak az Óreg-Bakony területén lévő falvakban nagyobb előfordulással szerepelnek, míg a kereskedelmi szálláshelyek esetében nagyobb területi intenzitás jellemző a partmenti városokon és üdülőhelyeken. A kisebb lélekszámú településeken a magánzállásadás, illetve egyéb célú üzleti szállásadás jellemző, de a parttól távolodva így is egyre több településen egyáltalán nem találkozhatunk turisztikai célú szállásadással. A KSH adatsorainak feldolgozása nyomán készültek az alábbi tematikus térképek, melyek közül a (2. ábra) a part mentén a kereskedelmi és magánzálláshelyeken kiadható férőhelyek számát értékelte.

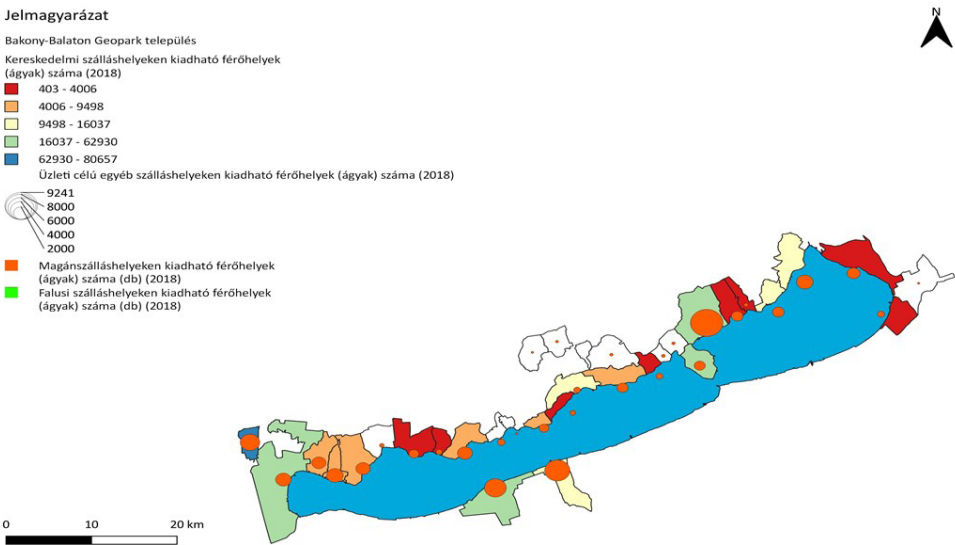
A geopark 152 településéből 30 db sorolható ide, tehát az érintett települések 30,0%-a. A számítás alapján a kereskedelmi férőhelyek magasabb kapacitása (15–65 ezer db ágy) elsősorban

a nagyobb lélekszámú, illetve nagyobb forgalmat generáló településekkel függ össze, mely körbe tartozik Balatonfüred, Tihany, Keszthely és Fonyód. A következő kategória (9–16 ezer db ágy) képviselői ugyancsak a népszerűbb üdülőhelyek köreiből kerülnek ki például Balatonalmádi, Alsóörs, Zánka, Balatonboglár. Ha pedig a magánzálláshelyek férőhelyeinek megoszlását nézzük, úgy az 5 ezer és 10 ezer db férőhely kö-

zötti intervallumban kiemelkedő jelentőséggel rendelkezik Balatonfüred.

MOLNÁR Csilla és REMÉNYIK Bulcsú (2017) kutatása szerint a kereskedelmi és magánzálláshelyek férőhely-kapacitása és a látogatottság bizonyos települések esetében ösz-

2. ábra: Férőhelyek száma a kereskedelmi és magánzálláshelyeken a partmenti településeknél (2018)

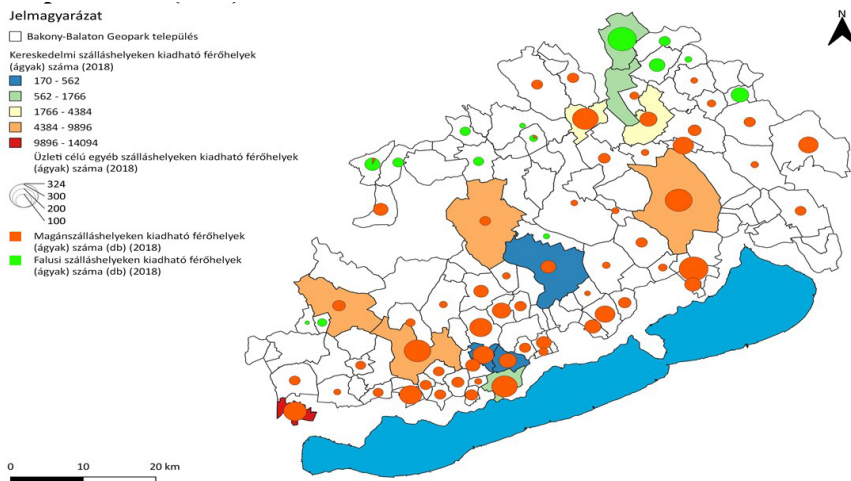
Forrás: QGIS 3.16 2021.05; <http://www.ksh.hu/turizmus-vendeglatas>. Szerk.: Závodi B. (2021)

szefügg, különösen Bakonybél, Csesznek, Szarvaskő, Gánt és Nagyvázsony példáján. Az alábbi illusztráció már a nem partmentén található települések férőhely-kapacitását veszi számításba (3. ábra) (Központi Statisztikai Hivatal 2018). A települések az előző ábrától eltérően fordított színekkel kerültek ábrázolásra.

Első körben a kereskedelmi szállások számát tekintjük meg. Közel 60 ezer, illetve 10 ezer fős férőhely-számmal tűnnek ki e sorból Hévíz és Cserszegtomaj, mint a geopark alá besorolt települések, melyek a gyógy- és termáلتurizmus és az aktív turizmus igényeit szolgálják ki. A következő kategóriában 4–10 ezer db férőhelyet

számlálnak a turisztikai funkcióval kiegészülő nagyobb ipari és közlekedési csomópontok, mint Sümeg, Tapolca, Ajka és Veszprém, míg az 1500–4 ezer db férőhely intervallumába a Magas-Bakonyban található Zirc és Bakonybél települések tartoznak. Második körben érdemes szemügyre venni a magánzálláshelyeken és falusi szálláshelyeken nyilvántartott férőhely-számot. A kereskedelmi egységekkel összevetve a legmagasabb kategóriabesorolás sem haladja meg a 350 db férőhely-számot, így nagyságrendileg nem szerencsés e két szállástípus összehasonlítása, mindazonáltal a nagyobb településeknél (Cserszegtomaj, Tapolca, Veszprém,

3. ábra: Férőhelyek száma a kereskedelmi és egyéb szálláshelyeken a nem partmenti településeknél (2018)

Forrás: QGIS 3.16 2021.05; <http://www.ksh.hu/turizmus-vendeglatas>. Szerk.: Závodi B. (2021)

Bakonybél) felfedezhetjük a két szállástípus közti hasonlóságot. Az előzményekben említett Balaton turisztikai térség státusz miatt a falusi szálláshelyek nincsenek jelen a partmenti települések körében, csak a belső pufferzóna területén, jelenlétük pedig nem számottevő, a települések 9,0%-át érinti.

3.2. Kereskedelmi és magánszálláshelyek vendégéjszakái

A kereskedelmi és magánszállások vendégforgalmát a 4. ábra szemlélteti a partmenti települések esetében. A kereskedelmi egységek színezete a férőhely-kapacitáshoz hasonlóan itt is fordítva értelmezendő, a vendégéjszakák szám pedig az alábbi települések esetében megy 100 ezer db fölé: Keszthely, Zánka, Tihany, Balatonfüred, Balatonalmádi. Közel 60 ezer és 100 ezer db évi vendégszámot mutat Badacsonytomaj, Révfülöp, Alsóörs, Fonyód és Balatonboglár. A magánszállások esetében ez a mutató Alsóörsnél és Balatonboglárnál jelent 150 ezer és 180 ezer db közti vendégéjszaka számot.

A kereskedelmi mutatókat tekintve az 5. ábra a nem partmenti települések kereskedelmi és magánszállásadásának vendégéjszaka számát mutatja. Amennyiben közelebbről is megvizsgáljuk ezt a mutatót, úgy arra a következtetésre juthatunk, hogy a nagyobb városokban és a népesebb üdülőterületeken természetesen nagyobb a szálláshelyek forgalma. Ez a megállapítás szoros összefüggést mutat az előzőekben taglalt férőhely-kapacitás területi megjelenésével is. Ebbe a körbe tartozik kiemelten Hévíz több, mint 1 millió vendégéjszakával, míg 120–170 ezer db vendégéjszaka közé sorolható Csereszegtomaj település. Ezt követi a 22–130 ezer db vendégéjszaka kategóriában Veszprém, Sümeg és Tapolca, majd a 10–25 ezer db vendégéjszaka csoportban következnek a belső területen fekvő, nagyobb forgalmú, de turisztikai szempontból kisebb jelentőségű települések, mint Ajka, Bakonybél, Zirc, Döbrönte. A falusi szállásadás vendégéjszakái a férőhely-kapacitáshoz hasonlóan ugyancsak azokon a településeken mutathatók ki főleg, mint Bakonyszentlászló, Csesznek, Jásd, kisebb részben Bakonyjákó, Németbánya, Ganna esetében. Az egyéb célú magánszállásadáshoz köthető vendégéjszakák száma pedig legjobban Veszprém, Tapolca és Bakonybél példáján látható.

4. ábra: Vendégéjszakák száma a kereskedelmi és magánszálláshelyeken a partmenti településeknél (2018)

Jelmagyarázat

□ Bakony-Balaton Geopark település

Kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszaka-száma (db) (2018)

■ 525 - 14930

■ 14930 - 61961

■ 61961 - 105334

■ 105334 - 729059

■ 729059 - 1135516

Úzleti célú egyéb szálláshelyek vendégéjszaka-száma (db) (2018)

○ 187429

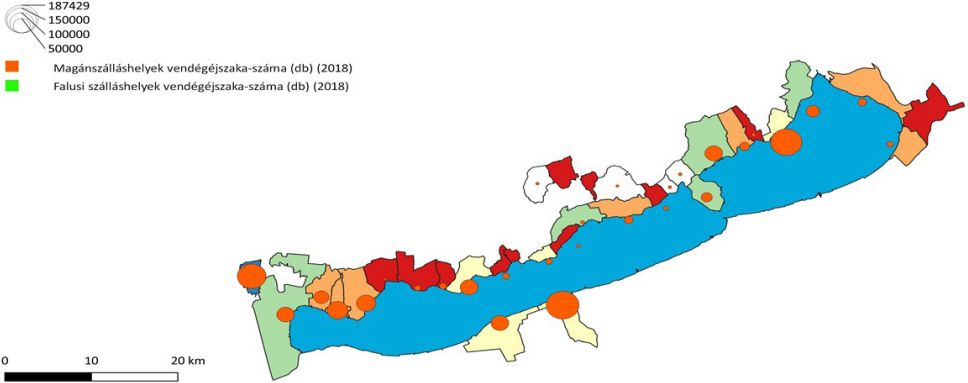
○ 150000

○ 100000

○ 50000

■ Magánszálláshelyek vendégéjszaka-száma (db) (2018)

■ Falusi szálláshelyek vendégéjszaka-száma (db) (2018)

Forrás: QGIS 3.16 2021.05; <http://www.ksh.hu/turizmus-vendeglatas>. Szerk.: Závodi B. (2021)

5. ábra: Vendégéjszakák száma a kereskedelmi és magánszálláshelyeken a nem partmenti településeknél (2018)

Jelmagyarázat

□ Bakony-Balaton Geopark település

Kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszaka-száma (db) (2018)

■ 277 - 3526

■ 3526 - 11613

■ 11613 - 22542

■ 22542 - 122973

■ 122973 - 174084

Úzleti célú egyéb szálláshelyek vendégéjszaka-száma (db) (2018)

○ 26629

○ 25000

○ 20000

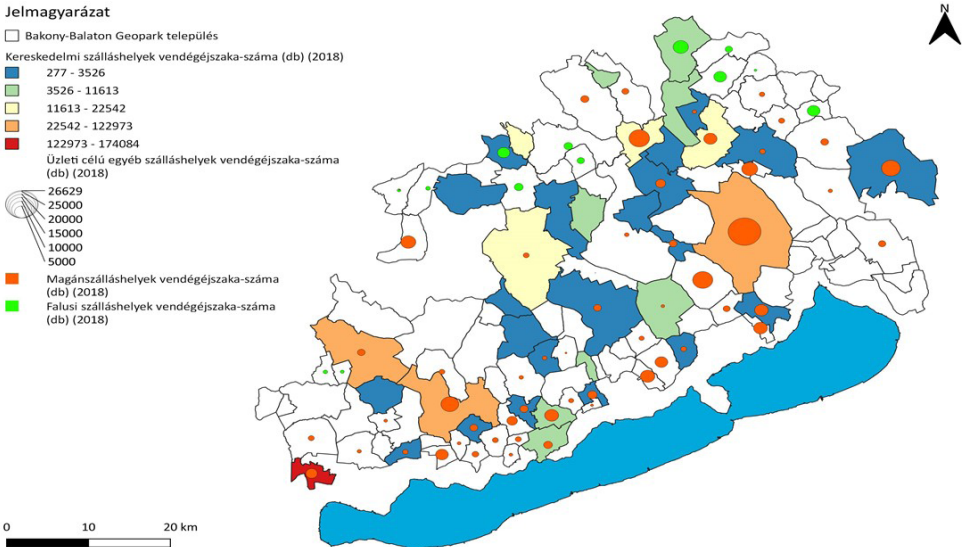
○ 15000

○ 10000

○ 5000

■ Magánszálláshelyek vendégéjszaka-száma (db) (2018)

■ Falusi szálláshelyek vendégéjszaka-száma (db) (2018)

Forrás: QGIS 3.16 2021.05; <http://www.ksh.hu/turizmus-vendeglatas>. Szerk.: Závodi B. (2021)

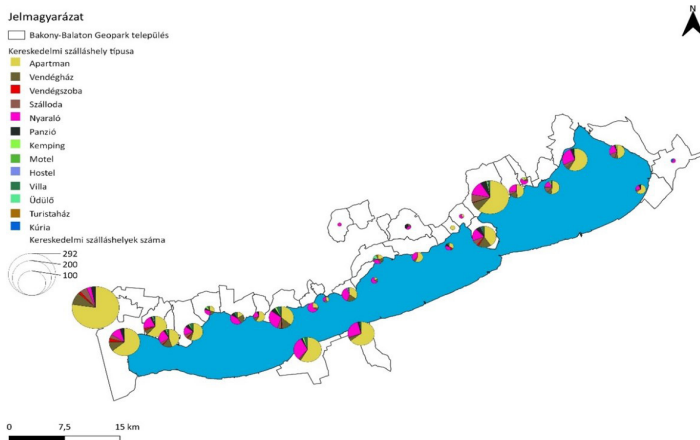
3.3. Kereskedelmi és magánszálláshelyek kategóriái

A továbbiakban egy internetes szálláshelyeket kínáló oldal kínálati adataira támaszkodtam, azonban mivel ezek a szálláshelyek kategorizálva, típusok szerint rendszerezve jelennek meg a tanulmányban, így a keresleti elemzés részét képezik. A 6. számú térképi ábra a népszerű szálláskereső és foglaló internetes weboldal, a booking.com adatbázisából leválogatott kereskedelmi- és magánszálláshelyek típusainak területi eloszlását mutatja a nem partmenti települések esetében. Megállapítható, hogy a kereskedelmi egységek közül az apartmanok részesülnek nagyobb arányban, összesítve a szállások 53,0%-a kerül ebbe a szálláskategóriába.

A második leggyakoribb típus a nyaraló, ahol az összesítés 20,7%-ot mutat, a harmadik csoportba pedig a vendégházak kerülnek 11,5% aránnyal. Mi egyebet mutat még a területi összevetés? A partközeli kisvárosok kereskedelmi mutatói 100–300 db egység között tartoznak a legmagasabb kategóriába. Hévíz esetében az apartmanházak (77,0%), a vendégházak (9,5%) és a szállodák (5,0%) meghatározóak és Balatonfürednél is hasonlóképpen az apartmanházak (61,0%), a nyaralók (13,5%), a vendégházak (8,6%) és a szállodák (7,6%) kereskedelmi egységei dominálnak a turizmus piacán. Keszthely példáján is hasonló a kép az előzően leírtak-

hoz képest azzal a kisebb kiegészítéssel, hogy a nagyszámú apartmanok (64,0%) mellett a vendégházak és nyaralók aránya megegyeznek (11,0%) egymással. A számosság nagyságrendi sorrendjében az 50–100 db közti kategória következik, melynek képviselői a népesebb kisvárosok és üdülőkörzetek, mint Alsóörs, Badacsonytomaj, Balatonboglár, Tihany, Révfülöp, Gyenesdiás. E kategórián belül egyes települések szálláshelyeinek megoszlása hasonlóságot mutat, mint ahogyan azt Balatonalmádi és Gyenesdiás (apartman 54,0–61,0%, nyaraló 20,0–26,0%), vagy Tihany és Badacsonytomaj példáin is láthatjuk (apartman 35,0–40,0%, nyaraló 20,0–30,0%, vendégház 10,0–20,0%). A 10 és 25 db szállás közti intervallum eloszlása településként változó képet nyújt. Kiemelendő közöttük Balatonakali és Badacsonytördemic apartman szállástípusa (56,0% és 59,0%), Ábrahámhegy és Szigliget nyaralóinak aránya (66,0% és 44,0%), illetve Balatonakarattya nyaralóinak és kiadható villáinak része (31,0% mindkét típusnál). A legkisebb lélekszámú településeknél már sok esetben csak egy szállástípus dominál, mely a legtöbb esetben nyaralóként látja el funkcióját. Elmondható tehát, hogy a partmenti települések esetében elsősorban az apartmanok, majd a nyaralók, illetve a vendégházak és a szállodák száma követik egymást ebben a körben.

6. ábra: Kereskedelmi és magánszálláshelyek kategóriái a partmenti településeknél

Forrás: QGIS 3.16 2021.05; <http://www.ksh.hu/turizmus-vendeglatas>. Szerk.: Závodi B. (2021)

A nem partmenti települések kereskedelmi és magánszállásadási kínálatát a 7. ábra mutatja be. Az ábra jelzi, hogy a legnépszerűbb kínálati kategóriák az apartmanok, a vendégházak, a nyaralók, a szállodák és a panziók. Közelebről is érdemes megtekinteni a szálláshelytípusok területi elhelyezkedését, mert lényeges térbeli különbségekre lehet következtetni a kördiagramok megoszlásaiból.

A legalább 20 db kereskedelmi szálláshellyel bíró települések körébe tartozik Veszprém (51 db) és Tapolca (21 db), mely településeknél megemlíthető az apartmanok (27 db és 15 db) és a vendégházak (9 db és 3 db), valamint a szállodák (7 db és 2 db) jelenléte. A következő kategóriába sorolható a 10 és 20 db szállással rendelkező csoport, melynek négy képviselője Bakonybél, Pécsely, Szentantalfa és Zirc. E lakott területek esetében már eltérő képpel találkozunk, az egyes szállástípusok között ugyanis egyenlőbb az eloszlás mértéke, például Pécselynél egyenlően jelenik meg az apartmanok és vendégházak mellett a nyaralók aránya. Az 5 és 10 db szálláshely

közötti csoportban a települések felénél kiegyenlített, egyenlő számosságú volt az apartmanok és nyaralók közötti megoszlás mértéke (például Sümeg), másik felénél kifejezetten az egyik szállástípus volt nagyobb fölényben (például Tagyon, vagy Rezi esetén az apartman, Lovas példáján a nyaraló). E csoport képviselői területi megjelenésüket tekintve a Balaton partmenti településeinek közvetlen háttérében koncentrálódnak, a pufferzóna szélén közvetlenül kiszolgálva az üdülőfalvak forgalmát.

Az utolsó, legkisebb elemszámot magában foglaló kategória nem haladja meg az 5 db kereskedelmi egységet, ebbe a csoportba tartozik 101 db település. E minta rajzának megfelelően a csoportra jellemző a leginkább egy (például Bakonyjákó, Hárskút), ritkább esetben legfeljebb három szállástípus megjelenése (például Bakonykoppány). Helyileg ezek a kisebb lélekszámú falvak a Déli-Bakony, vagy a Magas-Bakony területén fekszenek és sok esetben turisztikai infrastruktúra nélkül funkcionálnak.

7. ábra: Kereskedelmi és magánszálláshelyek kategóriái a nem partmenti településeknél

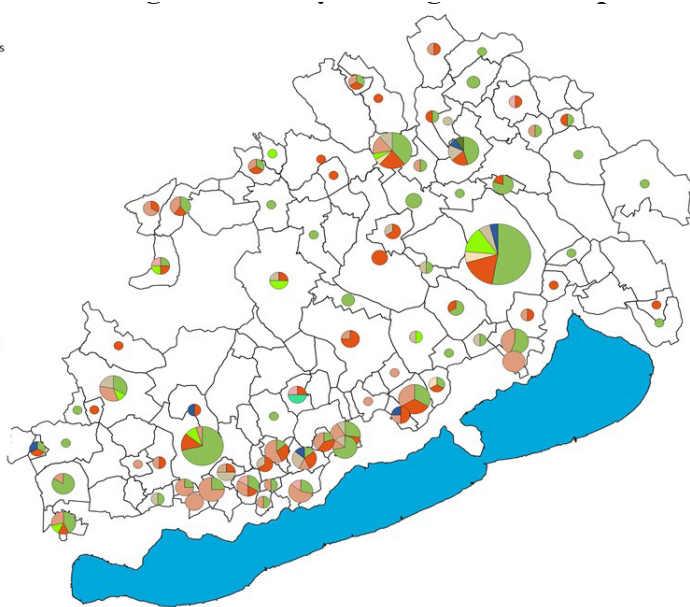
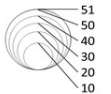
Jelmagyarázat

□ Bakony-Balaton Geopark település

Kereskedelmi szálláshely típusa

- Apartman
- Vendégház
- Vendégszoba
- Szálloda
- Nyaraló
- Panzió
- Kemping
- Motel
- Hostel
- Villa
- Üdülő
- Turistaház
- Kúria

Kereskedelmi szálláshelyek száma

Forrás: QGIS 3.16 2021.05; <http://www.ksh.hu/turizmus-vendeglatas>. Szerk.: Závodi B. (2021)

4. A Nemzeti Parki Termék Védjegy megjelenése

A termékek és szolgáltatások értékelésével összefüggésben kidolgoztak egy egységes rendszert. A Földművelésügyi Minisztérium kezdeményezése alapján került bevezetése a Nemzeti Parki Termék védjegyrendszer a nemzeti parkok környezetében és a Natura 2000 területeken munkálkodó helyi gazdák támogatása érdekében. A döntéshozók célul fogalmazták meg, hogy támogatják az adott régió biotermékeit és helyi jellegű termékeit, ezzel is segítve a védett területek szállásadói kínálatát. Ezen felül támogatják a kézművességet, így a helyi munkaerő foglalkoztatását és a helyi táji jellegét magában hordozó árutermekek eladását (AUBERT Antal et al. 2018).

Az UNESCO Globális Geopark hálózat magas presztízst jelent a turizmusban, melynek alapja a földtani- és felszíni formakincsünk világa, a rajta kialakult és vele harmóniában létező élővilág, valamint e természeti erőforrásokra alapuló történelmi és kulturális lenyomat, nemzeti szokásaink öröksége (PAPPNÉ VANCsó Judit et al. 2021). A globális hálózat részeként a Bakony–Balaton UNESCO Geopark feladata, hogy ezen értékek bemutatásán túl erősíti a helyi termékek iránti keresletet, előnyös helyzetbe hozva így a helyi gazdaságot.

E folyamat egyik eszköze a Balatonfelvidéki Nemzeti Parki Termék Védjegy rendszere, mely az előzményben már kifejleszt szabályok mentén működik. A termék védjegy hivatalos honlapja szerint (Nemzeti Parki Termék Védjegy weboldal 2021) a Balaton-felvidéki Nemzeti Park területén több mint 20 helyi termelő helyezi forgalomba étel- és italalapú és 7 termelő egyéb kézművességen alapuló termékét a védjegy oltalma alatt. A 8. ábra szemlélteti a termékek előállításának területi képét. A területi elhelyezkedés és összetétel alapján a partmenti települések esetében nagyobb a termelői, előállítói tevékenység aktivitása, míg a Bakony felé haladva kisebb az érdeklődés a termék védjegy megszerzése iránt. A nagyobb települések (Balatonfüred, Tapolca, Várpalota) és a megyeszékhely (Veszprém) ilyen fajta tevékenysége is kitér a sorból, ellentétben a kisebb lélekszámú falvakkal. Ez a tendencia a

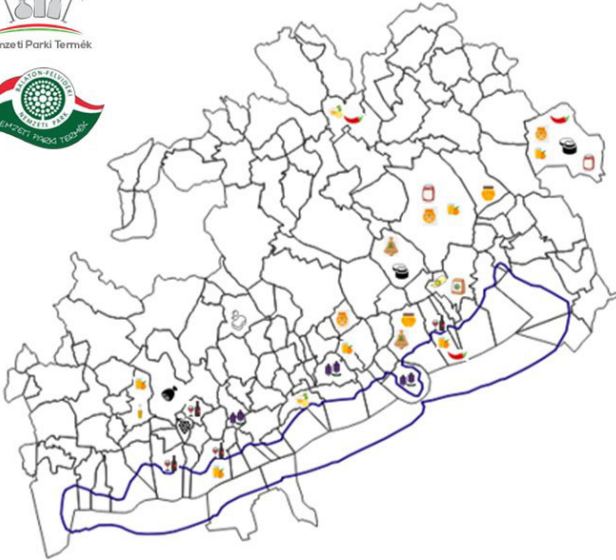
kisebb települések szempontjából nem igazán kívánatos, hiszen e falvak termelői így kevesebb eséllyel indulnak termékeik védjegyesítésére.

Bár az értékesítés helyéből a különböző marketingcsatornák (online webshop, termelői piacok) miatt nem követhető le feltétlenül a termelés földrajzi helye, azonban így is jól látszanak az egyes földrajzi göcterületek. Amennyiben az előállított élelmiszerek és használati tárgyak fajtáit vizsgáljuk, úgy 15–20 különböző termék kínálatát találjuk, melyek közül mindössze 16 darab került fel a térképre, s melyek közül néhány kiemelt szerepet élvez társaival szemben. Védjegy alatt álló szörpök előállításával 8 termelő, bortermeléssel 5 szőlősgazda, lekvárkészítéssel 4 vállalkozó foglalkozik. A védjegyrendszer további célja a természeti erőforrások védelme mellett az ökoturizmus elemeinek fejlesztése, melynek egyik eleme a vidéki területeken végzett foglalkoztatás.

Konklúzió

E tanulmány soraiban a kereskedelmi és magánzállásadás, a booking.com szállásfoglalási online rendszer és a Nemzeti Parki Termék Védjegy hivatalos weboldalának mutatóit vizsgálva jutottam megállapításokra. E sorok között a KSH adatai alapján kidolgozott tematikus térképek érzékeltethetővé teszik, hogy a kereskedelmi és az üzleti célú szállásadás között férőhely-kapacitás és vendégéjszakák tekintetében jelentős területi eltérések mutathatók ki. Mind a két mutató a nagyobb városok és üdülőtelepülések, mint Hévíz, Keszthely, Veszprém, Tihany kiemelkedő vendégforgalmát támasztja alá, míg a Bakony belső területein csökken a szállásadói tevékenység. Ezt alátámasztja az a megállapítás, miszerint a kereskedelmi férőhelyek száma a part menti üdülővárosokban többszöröse – akár négy-öttszöröse – a nem partmenti, északabbra fekvő városok kereskedelmi férőhely-kapacitásának. A magánzállás-helyek esetében pedig a két csoport között akár tízszeres lehet ez a nagyságrendi különbség. Mindemellett a népszerű szállásfoglaló oldal, a booking.com adatbázisa is segített a legnépszerűbb szálláshelyek típusainak meghatározásában, ezek területi elkülönítésében. Ennek ered-

8. ábra: Élelmiszer és nem élelmiszer alapú Nemzeti Parki Termék Védjeggyel ellátott termékek a Balaton-felvidéki Nemzeti Park területén (2021)

Jelmagyarázat

- levendula
- bor
- szörp
- tea
- fűszer
- mézeskalács
- méz
- szappan
- lekvár
- ecet
- liszt
- vaj
- szőlő
- krém
- hús
- befőtt

0 50

Forrás: QGIS 3.16; <https://www.bfnp.hu/hu/nemzeti-parki-termek-vedjegy-2>. (saját szerkesztés)

ményeképpen az apartmanházak, a nyaralók és a vendégházak a geopark leggyakoribb szállástípusai, a partmenti városok esetén ez a kör pedig kibővül a szállodák kapacitásával, kínálatával. A tanulmány elemzi a Balaton-felvidéki Nemzeti Park és a geopark helyi termékeit a Nemzeti Parki Termék Védjeggyel keresztül. Az elemzés alapjául szolgáló térkép szerint a termelők aktív tevékenysége a part mentén jobban koncentráldódik egyes települések esetében (Balatonfüred, Csopak, Badacsonytomaj), míg a belső, Balaton-felvidéki és bakonyi területeken a termékek megjelenése kevésbé jellemző, egy-egy településen mutat csupán forgalmat (Várpalota, Veszprém, Nemesvámos). Következtetésképpen tehát elmondható, hogy a geopark nemzeti parki termékínálata területi kettősséget mutat: a partmenti települések turizmusának fő mozgatórugója továbbra is a Balaton, mint hazánk egyik fő attrakciója. A parttól távolabbi településeknél viszont már szükségesebb a helyi termékínálata

bővítése, a termelői és a piaci kapcsolatok erősítése, amiben a nemzeti park és a geopark egyre nagyobb szerepet tud vállalni a termék védjegyén és az egyéb szervezett szabadterti programokon (például termelői piacokon, geotúrákon) keresztül. Mint ahogyan azt a védjeggyel ellátott termékek térképi ábrázolásán is láthatjuk, a belső, nem partmenti területeken gazdálkodók bizony nem tudják kellő hatékonysággal érvényesíteni portékáik piaci megjelenését, így ebből a szempontból rá vannak utalva a nemzeti park, így a geopark segítségére. Mindezek miatt remélhetőleg mind a védjeggyel ellátott termékek sora, mind a szállásadást kínáló vállalkozók száma, mind pedig a helyi különleges szolgáltatásait (például geotúra-vezetést) szervezők aránya növekedni fog e területen.

MÁLTESICS PÉTER

A szerző a Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola, PhD-hallgatója maltesic@gamma.ttk.pte.hu

Abstract

The UNESCO Global Geopark of the Bakony–Balaton region has an outstanding richness in natural endowments and socio-cultural traditions in Hungary. The issue, how to present our significant geological and historic-cultural heritage requires responsibility, including visitors' interests and knowledge transfer between local people and visitors. The demand shall be appointed by a social group, that is interested in discovering geodiversity of the place, that has the intention to visit these geosites. This short study provides an insight into the accommodation facilities of the Bakony–Balaton Geopark.

Keywords: Bakony–Balaton UNESCO Geopark, accommodation, Balaton Uplands National Park, National Park Product, Geopark Partner

Irodalomjegyzék

AUBERT, Antal – SZABÓ, Géza – JÓNÁS-BERKI, Mónika – HORVÁTH, Andrea – SZEIDL, Klaudia – KOCSOR, Zsófia – RAFFAY, Zoltán (2018): New Directions and Solutions in Ecotourism in Hungary. In: Simic D. – Pizzera J. – Fischer W. (eds.): *Spatial Tensions – Future Changes = Räumliche Spannungen – Zukünftige Chancen*. Institut für Geographie und Raumforschung, Graz, Ausztria. pp. 71–82.

BAKONY–BALATON UNESCO GEOPARK hivatalos weboldala:

<http://www.geopark.hu/home/bakony-balaton-geopark/fenntarthatosag?start=15>

Miért feleslegesek az erdei hulladékgyűjtők?
Letöltve: 2021.10.20

BENEDEK, Andrea (2013): Egy speciális védjegy, a Nemzeti Parki Termék védjegy lehetősége szerepe fogyasztói felmérés eredményei alapján. *Scientific Journal on Agricultural Economics*, 57. pp. 376–388. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.199942>

BENKHard, Borbála – MARTONNÉ ERDŐS, Katalin (2018): Látogatómenedzsment a hazai védett természeti területeken. *Turizmus Bulletin* 18(1): pp. 29–36.

BUDAI, Tamás – CSILLAG, Gábor – FUTÓ, János – KNAUER, Anna – KORBÉLY, Barnabás – KUKELY, György – ÓSI, Attila – REGENYE, Judit – SCHLEICHER, Veronika – VERS József (2012): *An Application for European Geopark Status for the Aspiring Bakony–Balaton Geopark Project*, Hungary.

DÖVÉNYI, Zoltán – AMBRÓZY, Pál – JUHÁSZ, Ágoston – MAROSI, Sándor – MEZŐSI, Gábor – MICHALKÓ, Gábor – SOMOGYI, Sándor – SZALAI, Zoltán – TINER, Tibor (2008): *Magyarország kistájainak katasztere = Inventory of microregions in Hungary. OTKA Kutatási jelentések*. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest. 876 p.

GUIVER, Jo – MCGRATH, Peter (2017): Slow Tourism: Exploração de discursos. *Dos Algarves: A Multidisciplinary e-Journal*, 27. pp. 11–34. <https://doi.org/10.18089/DAMEJ.2016.27.1>

GYURKÓ, Ádám (2019): Tíz év turizmus, tíz év társadalom. In: Gyurkó Á. – Somodi-Tóth O. (eds.): *#Turizmus #szálloda #vendéglátás: jubileumi kiadvány az Eszterházy Károly Egyetem Turizmus tanszék alapításának 10. évfordulója alkalmából*. Liceum Kiadó, Eger. pp. 85–98.

HORVÁTH, Zoltán – PÁLFI, Andrea – AUBERT, Antal (2018): A desztinációfejlesztés hangsúlyainak változása a Balaton turisztikai régióban. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok* 3(3): pp. 44–56.

KERÉNYI, Nóra – TÖRÖK, Áron (2019): A termelői piacok fogyasztói – nemzetközi és hazai kitekintés. *Köz-Gazdaság* 14(4): pp. 103–117. <http://retp.eu/index.php/retp/article/view/230>

KISS, Konrád – NAGYNÉ DEMETER, Dóra (2018): Lokalizáció-egy példa: a rövid ellátási láncok szerepe a gyakorlatban. In: Csiszárik-Kocsir Á. – Garai-Fodor M. (eds): *Vállalkozásfejlesztés a XXI. században VIII. /2.: Makro- és mikrokörnyezeti trendek és kihívások a vállalkozásfejlesztésben*. Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar, Budapest. 349. pp. 130–139.

KOVÁCS, Dezső (2015): Falusi turizmus Magyarországon – kérdések és dilemmák. *Területi Statisztika* 55(6): pp. 592–613.

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL weboldala: <https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?lang=hu> *Szálláshely-szolgáltatás éves és évközi adatai*. Letöltve: 2021.07.09

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL weboldala: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/2019/index.html> *Helyzetkép a turizmus, vendéglátás ágazatról, 2019*. Letöltve: 2021.07.20

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL weboldala: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/jeltur18.pdf> *Helyzetkép a turizmus, vendéglátás ágazatról, 2018*. Letöltve: 2021.08.01

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL weboldala: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/2020/helyzetkep_turizmus_2020.pdf *Helyzetkép a turizmus, vendéglátás ágazatról, 2020*. Letöltve: 2021.08.02

MOLNÁR, Csilla – REMÉNYIK, Bulesú (2017): A falusi turizmus helyzete és fejlesztési lehetőségei. *Studia Mundi–Economica* 4(5): pp. 44–59.

<https://doi.org/10.18531/Studia.Mundi.2017.04.05.44-59>.

NAGY, Dávid – GONDA, Tibor – HÁLÓ, Krisztián – DÁN, Andrea (2021): A jövő vendéglátása, a vendéglátás jövője. Regionális kutatás az érintett vállalkozások körében. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok* 6(2): pp. 86–100. <https://doi.org/10.15170/TVT.2021.06.02.06>

NEMES, Gusztáv – ORBÁN, Éva (2020): Vidéki dzsentifikáció és falusi turizmus a Káli-medencében – A Lo-Káli kutatás első eredményei. In: Sulyok J. – Formádi K. – Lőrincz K. – Raffay-Danyi Á. (eds): *Természet, kultúra, emberek satöbbi*. Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém. 88. pp. 7–17.

NEMZETI PARKI VÉDJEGY honlapja: <https://nemzetiparkitermek.hu/vedjegy>

Letöltve: 2021.08.20

NEMZETI PARKI VÉDJEGY honlapja: <https://nemzetiparkitermek.hu/termekek/> Letöltve: 2021.08.20

NEZDEI, Csilla (2020): *A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet piachelyeinek vizsgálata, különös tekintettel a térségfejlesztési hatásokra*. PhD-értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Pécs. pp. 1–271.

OH, Haemoon – ASSAF, A George – BALOGLU, Seyhmus (2016): Motivations and goals of slow tourism. *Journal of Travel Research* 55(2): pp. 1–3. <https://doi.org/10.1177/0047287514546228>

PAPPNÉ VANCSÓ, Judit – NAGY, Mónika – BAZSÓ, Tamás (2021): A geoparkok szerepe a geoturizmusban, különös tekintettel a hazai helyzetre. The role of geoparks in geotourism and with special regard to the domestic situation. *Turizmus Bulletin* 21(1): pp. 34–43. <https://doi.org/10.14267/TURBULL.2021v21n1.4>

PIZZICHINI, Lucia – TEMPERINI, Valerio – GREGORI, Gian Luca (2020): Place branding and local food souvenirs: the ethical attributes of national parks, brands. *Journal of Place Management and Development* 13(2): pp. 163–175. <https://doi.org/10.1108/JPMD-06-2019-0043>

PÓLA, Péter (2016): Helyi piacok és a vidéki turizmus. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok* 1(1): pp. 59–66.

SULYOK, Judit (2014): A turisztikai termékfejlesztés helyi sajátosságai vízparti településeken. In: Tózsza I. (eds): *Turizmus és településmarketing: Tanulmánykötet*. Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdaságföldrajz és Jövő-kutatás Tanszék, Budapest. 195. pp. 121–128.

SULYOK, Judit – MADARÁSZ, Eszter – SZMULAI, Éva (2021): Naptej, fürdőruha... + helyi termék? A helyi termékek iránti kereslet a Balatont turisztikai céllal felkeresők körében. *Turizmus Bulletin* 21(2): pp. 24–33. <https://doi.org/10.14267/TURBULL.2021v21n2.3>

SULYOK, Judit – MAGYAR, Zsuzsanna (2014): Az aktív turizmus helyzete Magyarországon – Fókuszban a kerékpározás és a természetjárás. *Turizmus Bulletin* 16(3–4): pp. 15–26.

TÓTH Éva (2016): *Az ökoturizmus keresletének elemzése a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság területén*. PhD-értekezés. Pannon Egyetem, Gazdálkodás és szervezéstudományok, Veszprém. 241 p. <https://doi.org/10.18136/PE.2016.61>

Ábrajegyzék

1. ábra: Nemzeti Parki Termék Védjegy kategóriák

2. ábra: Férőhelyek száma a kereskedelmi és magánszálláshelyeken a partmenti településeknél (2018)

3. ábra: Férőhelyek száma a kereskedelmi és magánszálláshelyeken a nem partmenti településeknél (2018)

4. ábra: Vendégéjszakák száma a kereskedelmi és magánszálláshelyeken a partmenti településeknél (2018)

5. ábra: Vendégéjszakák száma a kereskedelmi és magánszálláshelyeken a nem partmenti településeknél (2018)

6. ábra: Kereskedelmi és magánszálláshelyek kategóriái a partmenti településeknél

7. ábra: Kereskedelmi és magánszálláshelyek kategóriái a nem partmenti településeknél

8. ábra: Élelmiszer és nem élelmiszer alapú Nemzeti Parki Termék Védjeggyel ellátott termékek a Balaton-felvidéki Nemzeti Park területén (2021)

Jegyzetek

1. 239/2009. évi (X. 20.) Korm. rendelet a szálláshely-szolgáltatási tevékenység folytatásának részletes feltételeiről és a szálláshely-üzemeltetési engedély kiadásának rendjéről.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=0900239.kor> Letöltve: 2021.08.20

